

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень

*Збірник матеріалів
науково-методологічного семінару з історії освіти*

25 жовтня 2017 року

Київ – 2017

УДК 37(091):001.891]:005.745(082)
С 91

*Затверджено до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
протокол № 15 від 29 листопада 2017 р.*

Редакційна колегія:

Березівська Л. Д. (голова редкол.), доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Лапаєнко С. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, в. о. вченого секретаря Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Тарнавська С. В., кандидат історичних наук, завідувач відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Літературний редактор:

Деревянко Т. М., молодший науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Рецензенти:

Коляда Н. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Страйгородська Л. І., кандидат історичних наук, заступник директора з науково-інформаційної та бібліотечної роботи Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

С 91 Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень : зб. матеріалів наук.-методолог. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В.; літ. ред. Деревянко Т. М.]. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2017. – 28 с.

Збірник містить матеріали, в яких стисло викладено наукові повідомлення учасників науково-методологічного семінару з історії освіти «Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень», що відбувся у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського 25 жовтня 2017 року.

Редколегія не несе відповідальності за зміст публікацій. Відповідальність за зміст публікацій несе автор.

УДК 37(091):001.891]:005.745(082)

© Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, 2017

ЗМІСТ

Сухомлинська О. В. Що таке «історія сучасності» в історичному вимірі? (компаративний аналіз за матеріалами зарубіжних джерел)	5
Березівська Л. Д. Джерельна основа історико-педагогічних досліджень як методологічна проблема	6
Зайченко І. В. До питання про понятійно-категоріальний апарат деяких педагогічних наук	7
Кочубей Т. Д. Концептуальні засади дослідження розвитку української педагогічної думки другої половини XVII–XVIII ст.	9
Петренко О. Б. Проблема ретроспективного методу в історії педагогіки	10
Белан Г. В. Методологічні аспекти дослідження педагогічних персоналій у сучасному науковому дискурсі	11
Гавериленко Т. А. Сутність поняття «початкова освіта»: історико-педагогічний контекст	12
Горак В. В. Дотримання академічної доброчесності при підготовці наукових досліджень	14
Гринькова Н. М. Моральне виховання особистості в позашкільних навчальних закладах: історичний аспект	16
Гудовсек О. А. Динаміка історичного розвитку поняття «мистецтво»: філософський аспект	17
Клименко Ю. А. Концептуальні засади дослідження розвитку есперанто-руху в Україні в кінці XIX – середині 30-х років XX ст.	18
Кравченко О. О. Освітньо-просвітницька діяльність Пролеткульту: визначення термінів	19
Красильник Ю. С. Локальний підхід в історико-педагогічних дослідженнях	20
Лапаєнко С. В. Особливості реалізації аксіологічного підходу в історико-педагогічному дослідженні	21
Міхно О. П. Трансформація терміна «характеристика учня» у XX ст. як відображення поступу педагогічної науки	22

Стельмашук Ж. Г. Трансформація змісту поняття «дисциплінованість» у психолого-педагогічній літературі (40-ві роки ХХ – початок ХХІ ст.)	23
Янченко Т. В. Методологічні засади дослідження розвитку педології в Україні	24
Баліка А. М. Співвідносність понять «зміст» і «форма» діяльності шкільних бібліотек в історико-педагогічній ретроспективі	25
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	27

взаємопов'язаних компонентів, а також виявити ключові теми педологічних досліджень;

– модерністський підхід, що забезпечує вивчення педології з позиції теорії та методології модернізму й більш виважену інтерпретацію тенденцій і фактів розвитку науки про дитинство, пов'язаних із перетворенням і оновленням культури, суспільства, освітньої системи та формуванням «нової» людини;

– герменевтичний підхід, що сприяє розумінню змісту документів і різноманітних матеріалів, які стосуються генези педології, визначення основних засад її науково-практичного розвитку;

– персоналістичний підхід, що виявляє залежність науково-практичного розвитку педології від діяльності окремих особистостей, репрезентує їхній внесок у педологічну науку.

Визначені підходи до проблеми дослідження передбачають опору на методологічні принципи історизму, об'єктивності, системності, детермінізму.

Л. М. Баліка

СПІВВІДНОСНІСТЬ ПОНЯТЬ «ЗМІСТ» І «ФОРМА» ДІЯЛЬНОСТІ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Сьогодні в Україні відбувається процес інтегрування до європейського освітнього простору, який зумовлює потребу підготовки кваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців, готових не лише сприймати та опрацьовувати інформацію, а й самостійно опановувати необхідні знання. Пріоритетним завданням сучасної школи та шкільної бібліотеки вважаємо діяльність, спрямовану на формування в учнів інтересу до читання. Тому доцільно переосмислити поняття «зміст» і «форми» роботи шкільних бібліотек в історико-педагогічному аспекті щодо розвитку інтересу до читання в учнів.

Поняття «зміст» і «форма» знаходяться в органічній єдності, є співвідносними й відображають дві взаємозалежні, суперечливі сторони буття предмета, явища, процесу. Основа взаємозв'язку змісту та форми – положення про визначальну роль змісту. Форма нерозривно пов'язана зі змістом: зміст виражається через форму, нею ж обумовлюється. Це внутрішня й зовнішня організація змісту, спосіб його існування, який має певну визначеність, стабільність і самостійність [2]. Зміст входить у форму як її об'єктивна основа, а форма виражає зміст як його організація. Немає безформного змісту, як і немає безформної речі. Форма не існує сама по собі, вона позбавлена будь-якої цінності, якщо не є формою змісту [2]. У педагогіці форма – це спосіб існування навчально-виховного процесу, оболонка для його внутрішньої сутності, логіки й змісту. Форма насамперед пов'язана з кількістю учнів, часом і місцем навчання та виховання, порядком їх здійснення [1]. Власне, зміст діяльності шкільних бібліотек, мета, завдання

й методи діяльності реалізуються у формах цієї діяльності, у нашому випадку – щодо розвитку інтересу до читання в учнів. Якщо методи пояснюють сутність взаємодії, то форми позначають зовнішню сторону цієї взаємодії, яка визначає, коли, де і як ця взаємодія здійснюється. Форми діяльності шкільних бібліотек – це зовнішній прояв узгодженої діяльності учнів, бібліотекарів, учителів, батьків, яка здійснюється в певному порядку та режимі; система доцільної організації колективної й індивідуальної діяльності учнів.

Оскільки вивчення діяльності шкільних бібліотек здійснюється в історико-педагогічній ретроспективі через вивчення відповідних джерел, то більш логічним є аналіз саме форм, а не методів, позаяк зовнішній прояв, тобто форми, доступніший для ретроспективного дослідження, аніж методи як способи взаємозалежної діяльності, спрямованої на вирішення поставлених завдань.

Список використаних джерел

1. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – Москва : Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.
2. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук. – Київ : Абрис, 2002. – 750 с.